

*Мех Л. М.,
к. е. н., доцент
Сергієнко Я. М.
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
Імені Т. Г. Шевченка*

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Складовою економічної діяльності в ринковій економіці є економічна культура, яка визначає ступінь розвитку економіки підприємства, темпи економічного зростання; якість управління праці; відображає повноту використання економічних законів, ступінь їх реалізації; виступає якісною характеристикою участі людини у житті суспільства, рівня її економічних знань і умінь господарювання, розвитку економічної свідомості та мислення. Така культура втілює результат діяльності людини в економічному середовищі та накопичений суспільством досвід.

Поняття економічної культури учня загальноосвітньої школи давно використовується у психолого-педагогічних дослідженнях поряд з економічними знаннями, економічним мисленням, економічною компетентністю і є більш широким поняттям, аніж інші названі, включає в себе економічні знання, економічну свідомість і мислення, економічну компетентність, реалізується в повсякденному житті через економічну діяльність [1, с. 26]. І. Прокопенко вперше процес формування економічної культури включає в структуру економічної освіти. Автор зазначає, що "економічна освіта як процес і результат оволодіння суб'єктом соціальним економічним досвідом, сприяє формуванню економічної культури на основі засвоєння економічних знань, умінь, розвитку економічного мислення, що дозволяє особистості вірно оцінювати факти і явища економічного життя, встановлювати зв'язки і відношення між ними" [2, с. 22].

Тому завдання вчителя полягає в тому, щоб навчити дітей мислити самостійно, допомогти їм зрозуміти ціну грошей, людської праці, природних ресурсів, дати первинне уявлення про їх раціональне використання, а також сформувати первинну економічну культуру і грамотність. Одним із дієвих методів є інтеграція економічної освіти з базовими предметами шкільного курсу, а саме – з математикою, оскільки саме вона має великий потенціал в опануванні основних економічних знань.

Мета дослідження – дослідити дидактичні умови ефективного формування елементів економічної культури на уроках математики.

Оскільки на уроці математики чільне місце посідає розв'язування задач, то дуже важливо, щоб ці задачі склались на основі конкретних економічних ситуацій та мали прикладний характер [3, с. 209]. Ще К. Д. Ушинський звертав увагу на те, що задачі, які розв'язують діти, повинні мати практичне й наочне значення, що згодом ці задачі можуть бути першими уроками в домашньому господарстві й політичній економіці [4].

Математична освіта школярів не повинна обмежуватись лише засвоєнням понять, формул, законів тощо. Необхідно формувати в учнів вміння застосовувати математичні знання у конкретних життєвих ситуаціях. Цього можна досягти шляхом розв'язування задач з економічним змістом [5].

Задачі економічного змісту є одним із видів прикладних задач. Задачі економічного змісту – це задачі, які стосуються фінансів, побуту, торгівлі, грошових розрахунків, вибору оптимального рішення тощо [5]. Основними видами задач економічного змісту є задачі на процентні розрахунки, кредитування, касово-розрахункове обслуговування, оптимізацію, фінансову математику тощо.

Найважливішою особливістю задач з економічним змістом є опис кількісної сторони економічного процесу, явища чи події. Економічні ситуації, які описуються в умовах таких задач, є їх складовими частинами. При цьому виявлення взаємозв'язків і кількісних співвідношень між компонентами задачі і методи її розв'язання сприяють математичному розвитку учнів, а виявлення взаємозв'язків економічних факторів на базі економічного аналізу сприяє економічному вихованню учнів. Тому, крім своїх звичайних функцій на уроках математики (в окремому випадку, на уроках алгебри та початків аналізу) ці задачі є ефективним засобом економічної освіти і виховання учнів.

Прийнято вважати, і на це вказують П.Т. Апанасов, Л. Ла, Ш.А. Музенітов, М.О. Терешин, І.М. Шапіро та інші, що використання подібних задач вимагає від учителя лише вмілого вкраплення їх в систему вправ, щоб вони не були штучними додатками уроку.

При використанні сюжетних задач основним засобом економічної підготовки учнів, засобом формування відповідних поглядів, переконань є зміст задачі, одержаний розв'язок або коментар учителя, коротка довідка, яка пов'язана з тематикою задачі. Кожне з них дає певний ефект, але особливо цікаві вміло і вчасно підібрана інформація, змістовний та емоційний коментар учителя. Але такі довідки, коментарі віднімають час на уроці, та і не кожний учитель може достатньо кваліфіковано цю довідку скласти і своєчасно її використати. Тому слід шукати можливості повідомлення учням економічної інформації безпосередньо через сам зміст задачі, через роботу над її розв'язанням, через постановку питання до неї.

Під час розв'язування завдання учні стикаються з новими фактами, самостійно відшуковують розв'язок. Це сприяє розвитку пізнавальних здібностей, логічного мислення, самостійності в роботі та виховує у школярів критичне мислення (зокрема, до економічних явищ та подій) [6, с. 60].

Таким чином, розв'язування задач економічного змісту у процесі навчання математики дає можливість мотивувати, активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів та сприяє формуванню у них практичних умінь та навичок (зокрема, формуванню елементів економічної грамотності засобами математики). У більшості випадків здійснення економічної орієнтації відповідного змісту шкільного курсу математики пов'язане з дидактичною трансформацією, яка має місце в системі вправ, на предмет поповнення і зміни в бік збільшення знань про математичні методи, що застосовуються в економіці.

Список використаних джерел

1. Бутко О.В. Сутність та особливості формування економічної культури учнів загальноосвітньої школи у навчально-виховному процесі // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2016. № 3 (85). С. 26-31.
2. Прокопенко І. Ф. Теоретичні та методичні основи економічної освіти в загальноосвітніх і професійних навчальних закладах: дис. у формі наук. доповіді ... доктора пед. наук : 13.00.04; 13.00.01 / Київ, 1996. 67 с.
3. Кононенко Т.В. Формування економічних знань молодших школярів на уроках математики / Т. В. Кононенко // Таврійський вісник освіти. 2017. № 1. С. 208-212.
4. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 1 / К. Д. Ушинский; сост. С. Ф. Егоров. – Москва: Педагогика, 1988. 414 с.
5. Ткач Ю.М. Задачі економічного змісту в математиці: посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2011. 176с.
6. Ткач, Ю. М. Окремі аспекти розв'язування задач економічного змісту під час навчання математики // Актуальні питання природничо-математичної освіти: збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми: ВВП «Мрія», 2013. № 1. С. 57–63.